

КРАЄЗНАВЧА РОБОТА БІБЛІОТЕК

Бібліотечне краєзнавство невіддільне від краєзнавчого руху. Його мета - виявити, зберегти й допомогти зорієнтуватися читачам у цьому масиві літератури про їхній край.

Бібліотечне краєзнавство в Україні було започатковане ще в ХІХ ст. видатними вченими й громадськими діячами, такими, як П.І.Кеппен, А.М.Лазаревський, П.С.Єфіменко, Д.І.Багалій, І.А.Устинов, А.І.Макаревич та ін. Нині й обласні універсальні наукові, і масові бібліотеки нагромадили значну джерельну та бібліографічну базу з питань краєзнавства, набули великого досвіду в роботі з історико-краєзнавчих досліджень: історії міст і сіл, фабрик і заводів, колгоспів і радгоспів, пам'яток історії й культури країни тощо. Практично в кожній бібліотеці зібрано краєзнавчі видання, створено каталоги й картотеки, що включають численні бібліографічні описи (здебільшого аналітичні), краєзнавчі матеріали з обширною і різноманітною інформацією. Саме тому бібліотеки, що виконують соціальні функції осередків просвітництва та культури, стали центрами краєзнавства, особливо в невеликих містах чи селах. В цих установах є умови для спілкування дослідників-ентузіастів, для створення об'єднань, про що, зокрема, свідчить активна діяльність краєзнавчих клубів за інтересами (дискусійних, пошукових та ін.), які працюють при багатьох бібліотеках. Кожне засідання найстаріших краєзнавчих об'єднань при Харківській науковій бібліотеці ім. В.Г.Короленка або Чернігівській обласній бібліотеці стає подією в культурному житті цих міст.

Нині в бібліотечному краєзнавстві багато нерозв'язаних проблем. Найактуальніша з них - формування у бібліотеках повноцінних фондів місцевих краєзнавчих документів (і друкованих, і неопублікованих), у тому числі рукописів, включаючи фото-фоно-кінодокументи, ізопродукцію, місцевий друк, зокрема місцеву періодику та видання, що продовжуються. Такі масиви стали базою для перебудови краєзнавчої роботи. Перший етап - виявлення у бібліотеках документів про край (що дасть змогу заповнити прогалини), далі-

публікація краєзнавчих матеріалів. Другий етап - розробка наукових рекомендацій з організації краєзнавчих фондів, видання зведених друкованих каталогів краєзнавчої літератури.

До цих досліджень уже приступили бібліотеки Києва, Волинської, Дніпропетровської, Сумської, Хмельницької та інших областей за методикою, розробленою Державною історичною бібліотекою України.

Допомогти бібліотекам тут мають краєзнавці. Вони добре розуміються на виданнях про край, мають власні книжкові зібрання, рукописи, архіви, фото-фоно-ілюстративні матеріали.

Сформовані вичерпні краєзнавчі фонди становитимуть значну частину національної літератури, а видані друком зведені каталоги по кожному регіону України будуть вагомим внеском у національну бібліографію.

Назріла проблема сьогодення - збільшення інформаційного потенціалу книгозбірень шляхом створення банків даних з питань краєзнавства, де були б представлені відомості не тільки з виданих, а й з неопублікованих джерел: службова документація, фактографічні, статистичні дані та ін. Адже цінні відомості про край є в різноманітних доповідях, інформаціях, розпорядженнях, постановках, наказах, підсумках перевірок, соціологічних та інших наукових дослідженнях тощо. Більшість цих матеріалів, розпорошених по різних установах, з часом знищується, викидається. До бібліотек, які є інформаційними центрами, ці відомості майже не потрапляють. Краєзнавці могли б збирати такі матеріали, відбирати з них потрібне для введення у банки даних.

Система бібліографічного інформування з краєзнавства створювалася протягом багатьох років. Це довідково-бібліографічний апарат бібліотек, бібліографічні покажчики інформаційного, науково-допоміжного, рекомендаційного характеру. Скажімо, за останні п'ятнадцять років державними бібліотеками України видано понад тисячу таких посібників. Проте пануючі донедавна принципи надання інформації, просіяної через ідеологічне сито, непридатні в демократичному суспільстві. У каталоги й картотеки треба вводити

правдиву інформацію про існуючі краєзнавчі матеріали, створювати системи бібліографічних посібників, що об'єктивно висвітлюють деміфологізовану історію, культуру, справжній стан економіки, екології, налагоджувати оперативне інформування про нововидані краєзнавчі матеріали та про ті, що були в спецхранах. Оптимізація інформаційної діяльності бібліотек сприятиме створенню єдиної інформаційної мережі в кожному регіоні, в країні. Уже діють зведені краєзнавчі каталоги, які містять відомості про наявність, місцезнаходження, кількість примірників краєзнавчих видань у межах обласного центру, району. Розпочалася підготовка друкованих каталогів краєзнавчих документів. Бібліотеки різної відомчої підпорядкованості й призначення плідно співробітничать у створенні бібліографічних покажчиків історико-краєзнавчої тематики, що являють собою бібліографію з певного питання в цілому по Україні. Це серії посібників з історії міст і сіл, серії про культурні та історичні пам'ятки областей.

Вітчизняним краєзнавством активно займається Державна історична бібліотека України (ДІБ), яка у 1994 р. відзначатиме своє 55-річчя. Плануються цікаві заходи. Найважливіший - науково-практична конференція «Бібліотеки у розвитку історичної науки в Україні». З початку 1960-х років ДІБ очолила діяльність республіканських бібліотек, спрямовану на створення джерельної та бібліографічної бази з метою написання нарисів з історії міст і сіл. Значним є і внесок ДІБ у бібліографічне забезпечення наукових досліджень з історії промислових та сільськогосподарських підприємств України, пам'яток її історії. Зокрема, провадиться значна робота з бібліографування

матеріалів про репресії за часів тоталітарного режиму. Бібліографічні посібники ДІБ користуються великим попитом серед науковців і краєзнавців.)

ДІБ працює над створенням бібліографічної бази даних з історії України. На сьогодні вже здійснено 130 тис. бібліографічних описів, що є основою для підготовки фундаментальної ретроспективної бібліографічної праці «Історія України». Робота провадиться спільно з інститутами археографії та археології АН України. На жаль, видавничий потенціал бібліотеки майже зведений нанівець. Його ледь вистачає на видання щоквартального покажчика поточної літератури з питань вітчизняної та всесвітньої історії. Слушною була б допомога громадських організацій краєзнавчого спрямування, ділових людей нової України, які, сподіваємося, відродять традиції українських меценатів. Буде прикро, якщо через брак коштів багаторічна праця бібліографів «Історія України» не вийде в світ.

ДІБ з 1989 р. здійснює дослідження «Краєзнавча робота бібліотек України». Охоплено всі аспекти й блоки бібліотечного краєзнавства. Ці дослідження уже дають позитивні результати. Взагалі, краєзнавча робота в бібліотеках реорганізовується, наповнюється новим змістом. Звичайно, вона була б набагато ефективнішою, аби бібліотеки мали відповідне технічне оснащення. Це прискорило б процес одержання інформації, розширило її обсяг.

Краєзнавча діяльність стане ефективнішою у разі координації зусиль бібліотек з науковими, культосвітніми установами, навчальними закладами, громадськими організаціями та об'єднаннями. Ми покладаємо великі надії на Всеукраїнську спілку краєзнавців, на спільну працю краєзнавців і бібліотекарів.

В.Г.Нестеренко, Л.О.Колодько

РОЛЬ БІБЛІОТЕК У РОЗВИТКУ УКРАЇНОЗНАВСТВА

14 - 16 жовтня 1993 р. відбулася щорічна міжнародна науково-практична конференція «Українознавство в розбудові держави», організована Міністерством освіти України, Інсти-

© Нестеренко Валентина Григорівна, Київ, 1993

© Колодько Лариса Олександрівна, Київ, 1993

тутом українознавства Київського університету ім. Т.Г.Шевченка.

Уперше, серед інших, працювала секція «Роль бібліотек, архівів, музеїв у розвитку українознавства» (дві підсекції). Підсекція бібліотек проходила на базі наукової бібліотеки Київського університету.